

Prof. Mircea Petrescu-Dîmbovița pe șantierul arheologic de la Poduri-Dealul Ghindaru (1981).

MIRCEA PETRESCU-DÎMBOVIȚA – ANIMATOR AL CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE DIN MOLDOVA

DE

DAN MONAH

Sarcina ultimilor vorbitori este întotdeauna dificilă, deoarece ceilalți oratori au avut grijă să epuizeze subiectul. Din fericire, pentru mine, personalitatea profesorului Mircea Petrescu-Dîmbovița este atât de complexă și activitatea sa atât de bogată încât voi avea suficient material pentru succinta mea alocuțiune.

Nu voi repeta cele spuse deja, dar voi sublinia că sărbătoritul nostru de astăzi s-a format ca arheolog la Universitatea din București unde a beneficiat de cursurile și îndrumările unei pleiade de mari istorici. S-a consacrat Preistoriei, fără să neglijeze și alte epoci istorice, sub îndrumarea lui Ioan Andrieșescu. A funcționat ca asistent atât la Universitate cât și la Muzeul Național de Antichități, sub îndrumarea directorilor din acea perioadă, Scarlat Lambrino și Ion Nestor. Deși integrat în colectivul de arheologi bucureșteni, s-a preocupat de epoca bronzului în Transilvania, iar primele sale lucrări s-au referit la sudul Moldovei. Încă de la începutul carierei viitorul profesor a abordat o tematică largă pe care, în timp, o va extinde. Din păcate, activitatea sa arheologică va fi întreruptă de concentrări și participarea la campania din est.

Cu aceeași seriozitate și același profesionalism arătat în cercetarea științifică căpitanul în rezervă Petrescu-Dîmbovița s-a remarcat și în activitatea militară. Se povestește că generalul Ion Antonescu a rămas impresionat de competența cu care tânărul ofițer Petrescu-Dîmbovița folosea o sofisticată lunetă de artilerie

recent primită la unitate. Mircea Petrescu-Dîmbovița a participat, în cadrul Regimentului 3 artilerie grea, la asediul Odesei, remarcându-se pe câmpul de luptă. După căderea Odesei a fost transferat la o unitate a Marelui Stat Major dislocată la Odessa. În această unitate a lucrat împreună cu Radu Vulpe cu care a împărțit aceeași cameră. Pentru faptele sale de arme a fost decorat de două ori cu „Coroana României în rang de cavalier cu spade și frunze de stejar”; aceeași decorație îi va fi acordată și pentru campania din 1944 pe frontul de vest. Ultima decorație va juca un rol important în viața și cariera profesorului. Este, probabil, cea care l-a salvat de la epurarea din 1949 și i-a permis să-și continue cariera de arheolog. După demobilizarea de la sfârșitul anului 1944, Mircea Petrescu-Dîmbovița și-a reluat activitatea la Muzeul Național de Antichități și la Universitate.

Perioada ce a urmat războiului mondial a fost caracterizată de sărăcie, foamete și cumplită nesiguranță. Instalarea treptată dar agresivă a regimului comunist și binecunoscuta sa luptă împotriva intelectualiilor a indus în cercurile academice tensiuni anormale. Totuși, majoritatea arheologilor încerca să reia cursul normal al vieții, să continue proiectele de cercetare, chiar dacă dificultățile materiale și nu doar acestea păreau insurmontabile. Fără posibilitatea de a se deplasa în țară, cercetătorii din București s-au rezumat, în această perioadă, la mici săpături în apropierea capitalei. Aceași tactică a fost utilizată și de Mircea Petrescu-Dîmbovița care a început săpăturile de la Căjelul Nou, la periferia Bucureștiului. După modelul antebelic, la Muzeul Național de Antichități se organizau periodic, chiar și în anii cumplitei foamete din 1946-1947, mici sesiuni științifice. Programul respecta tradiția: o comunicare științifică, apoi un scurt program artistic și o tratație care, adesea, se rezuma la câteva felii de mălai.

A venit și momentul în care M. Petrescu-Dîmbovița trebuia să prezinte rezultatele săpăturilor de la Căjelul Nou. Programul a fost alcătuit potrivit rețetei cunoscute, după comunicare urma momentul artistic care părea să nu ridice probleme. În definitiv era vorba de fiul unei cunoscute și apreciate muziciene, iar mulți știau că Mircea studiase cândva vioara. Mai puțin cunoscut era faptul că nu arătase prea mult interes pentru acest instrument, preferând fascinantele cioburi preistorice. Reuniunea începe, primul moment se desfășoară cu succes, urmează al doilea și, în sfârșit, sărăcăcioasa tratație. Între asistenți se afla și C. S. Nicolăescu-Plopșor, reputat nu numai ca paleolitician, ci și ca epigramist. Acesta recită o epigramă dedicată eroului serii. Notez pentru posteritate această epigramă: Cântă Mircea la vioară/ Melodia te-nfioară/ Însă nu-i de vină el/ Strunele sunt de ... căjel. Evident aluzie la interesantele săpături de la Căjelul Nou dar și la competențele sale instrumentale.

Anul 1949 este marcat de o schimbare importantă pentru cariera sa și, trebuie să recunoaștem, pentru cercetarea arheologică din Moldova. La sfatul profesorului Ion Nestor, Mircea Petrescu-Dîmbovița acceptă postul de conferențiar la Facultatea de Istorie a universității ieșene. În acel moment cercetarea arheologică din Moldova înregistrase câteva succese în special în domeniul preistoriei. Dar, trebuie să recunoaștem că multe dintre săpăturile și descoperirile din Moldova fuseseră făcute fie de arheologi amatori ca N. Beldiceanu, Gr. Buțureanu sau Constantin Matasă, fie de profesioniști veniți de la București, singurul centru românesc unde începea să se formeze un colectiv important de arheologi. Principala fală arheologică a Moldovei era cultura Cucuteni, descoperită în secolul al XIX-lea, și pusă în valoare prin excepționala monografie a savantului german Hubert Schmidt. În jurul culturii Cucuteni gravita aproape întreaga cercetare arheologică din Moldova și nu este surprinzător că, în 1936, stațiunea multistratigrafiată de la Izvoare-Piatra Neamț i-a prilejuit lui Radu Vulpe descoperirea culturii Precucuteni, performanță care s-a bucurat de ecouri internaționale.

Bogăția și diversitatea patrimoniului arheologic moldovenesc era intuită, dar insuficient explorată. Radu Vulpe, Dionisie Pippidi, Dumitru Tudor, Emil Condurachi, care funcționaseră la începutul carierei lor la Facultatea de Litere din Iași, au fost atrași de alte zone geografice mai generoase pentru specialitatea lor și, apoi, s-au stabilit la București. Deși a urmat sfatul profesorului Ion Nestor și, mai târziu a recunoscut oportunitatea lui, Mircea Petrescu-Dîmbovița a rămas cu nostalgia Bucureștiului, orașul în care se formase ca arheolog și profesor, și, din când în când, a revenit în Muntenia, continuându-și investigațiile.

Venirea profesorului bucureștean la Iași a coincis cu reorganizarea activității arheologice și înființarea institutelor de cercetare ale Academiei. A fost, inevitabil, copiat sistemul sovietic atât în ceea ce privește institutele cât și organizarea unor expediții arheologice dirijate de profesori universitari cu experiență și prestigiu care dispuneau de colective cu un număr relativ important de cercetători. Primul și poate cel mai important proiect, pentru cariera sa, a fost „Așezările omenești din societatea primitivă din Moldova” dirijat de Vladimir Dumitrescu. Trecând peste frazeologia specifică epocii este vorba de amplele săpături de la

Hăbășești, care au avut ca rezultat cercetarea integrală a unei așezări cucuteniene. Atât ideea cercetării exhaustive a unui sat eneolitic cât și performanța de a realiza acest proiect doar în două campanii au fost apreciate și colectivul a fost răsplătit cu Premiul de Stat. Realizarea în timp record (doar trei ani) a monografiei arheologice a stațiunii de la Hăbășești îi va aduce lui M. Petrescu-Dîmbovița, alături de ceilalți autori, un al doilea Premiu de Stat.

Deși implicat în săpăturile de la Hăbășești, Petrescu-Dîmbovița a participat activ și la realizarea amplului proiect Valea Jijiei, dirijat de profesorul Ion Nestor, și a fost animatorul proiectului Siret-Prut-Dunăre cu cercetări direcționate în județele Covurlui și Tutova. Nu îmi propun să trec în revistă toate proiectele și cercetările în care a fost implicat sărbătoritorul de astăzi, deoarece o astfel de întreprindere ar reclama un spațiu extrem de larg. Dar trebuie menționat faptul că Mircea Petrescu-Dîmbovița a activat atât la Facultatea de Istorie cât și în cadrul Institutului de Istorie al Filialei Academiei din Iași, desfășurând o impresionantă activitate de teren care a inclus periegeze în Podișul Central Moldovenesc, săpături și cercetări de teren în zona lacului de acumulare de la Bicaz, ample săpături la Trușești, cea mai mare stațiune cucuteniană cercetată pe teritoriul României, reluarea săpăturilor din stațiunea eponimă de la Cucuteni, dar și noi săpături în sudul Moldovei, la Stoicani și Foltești. De la nord la sud și de la vest la est Moldova este jalonată de săpăturile conduse de profesorul Mircea Petrescu-Dîmbovița. Amploarea activității sale nu are doar dimensiuni geografice ci și temporale. De la prima cultură neolitică Starčevo-Criș, trecând prin eneolitic și epoca bronzului, Mircea Petrescu-Dîmbovița a contribuit la cercetarea vestigiilor din prima epocă a fierului și chiar a mileniului întunecat. Practic nu există zonă din Moldova și epocă istorică cu vestigii arheologice care să nu se fi bucurat de atenția profesorului ieșean. Mai mult, el nu părăsește preocupările sale mai vechi privind investigațiile arheologice din Muntenia, *tell-ul* de la Glina și săpăturile de la Ciolăneștii din Deal sunt mărturiile cele mai cunoscute.

În afara prodigioasei activități de teren și a muncii didactice desfășurate cu un înalt simț de responsabilitate, profesorul M. Petrescu-Dîmbovița a fost preocupat de realizarea unor instrumente de lucru, indispensabile cercetătorilor din Moldova, din întreaga țară și chiar pentru cei din Europa. În această categorie trebuie incluse și lucrările publicate în *Inventaria Archaeologica* și mai ales volumele apărute în prestigioasa colecție *Prähistorische Bronzefunde*. Realizarea unor instrumente de lucru este o activitate în care poate fi considerat un întemeietor și un mare specialist. Aș aminti aici doar masivul volum, publicat în colaborare cu Nicolae și Emilia Zaharia, *Așezări din Moldova. De la Paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, București, 1970, 661 p., 259 pl. și 10 hărți, precum și *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977, 390 p. și 10 hărți.

Bineînțeles, M. Petrescu-Dîmbovița nu s-a rezumat doar la alcătuirea unor instrumente de lucru, ci a realizat, singur sau în colaborare, mai multe lucrări de sinteză. *Cucuteni*, București, 1966, *Scurtă istorie a Daciei preromane*, Iași, 1978, *Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea*, București, 1995 (în colaborare) s-au adresat unui public mai larg, bucurându-se de succes atât la specialiști cât și la studenți.

Un merit deosebit al profesorului M. Petrescu-Dîmbovița a fost propagarea în străinătate a descoperirilor arheologice din România. Într-o perioadă de stupidă izolare, profesorul ieșean a reușit prin relații și eforturi personale să facă cunoscute, prin publicații și comunicări, realitățile arheologice românești pe trei continente. De la Roma la Stockholm, de la Mainz la Beijing, de la Plovdiv la Moscova și de la Stuttgart la Ciudad de Mexico, profesorul M. Petrescu-Dîmbovița a străbătut, uneori în condiții extrem de dificile, lumea în lung și lat pentru a face cunoscută arheologia românească. Probabil că cel mai aventuros și dificil voiaj a fost cel de la Ciudad de Mexico, unde M. Petrescu-Dîmbovița a fost singurul participant din România la congresul UISPP. Multiplele sale participări la reuniuni științifice din străinătate se datorează prestigiului său științific și bunicii reputații pe care o avea în cercurile arheologice din străinătate, reputație recunoscută și prin alegerea sa, în 1964, în Consiliul Permanent al UISPP în care va funcționa până în 1991, când va fi numit membru în Comitetul de Onoare al Uniunii.

Strădaniile sale de a face cunoscută cercetarea arheologică din România nu s-au limitat doar la prestația sa personală ci, cu recunoscuta sa persuasiune, profesorul Petrescu-Dîmbovița a căutat mereu să faciliteze și altor arheologi participarea la colocvii și congrese internaționale, a sprijinit, atât cât se putea, accesul tinerilor arheologi la stagii de formare în străinătate. Între multiplele sale acțiuni de popularizare a descoperirilor din România trebuie amintit și faptul că a fost inițiatorul colocviului internațional *La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, desfășurat în 1984 la Iași și Piatra Neamț, unul dintre puținele colocvii specializate organizate în România înainte de 1990.

Așa cum au arătat ceilalți vorbitori, pentru a evoca realizările sărbătoritului de astăzi timpul unei reuniuni ca cea de față este insuficient și, în mod fatal, lacunele sunt inevitabile. Din această cauză, mă voi referi la un aspect care a fost mai puțin reliefat de ceilalți vorbitori, activitatea de animator a profesorului Petrescu-Dîmbovița. Ca profesor și conducător de doctorat, ca director al Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” și al Muzeului de Istorie a Moldovei, M. Petrescu-Dîmbovița a fost mereu preocupat de formarea tinerilor arheologi. Mai mult decât atât, a fost preocupat de a obține de la ei maximum de randament. Săpături, periegeze și publicații acestea erau exigențele profesorului. În privința aceasta nu accepta nici un rabat și nici o relaxare. În cursul frecventelor sale călătorii în Moldova, la orice întâlnire cu cei pe care îi socotea elevii săi cerea informații asupra activității și nu uita să-i îndemne să fie activi și să publice. De multe ori, intervențiile sale deveneau vehemente și profitând de marele său prestigiu reușea să-i urnească până și pe cei mai lenți. Pot să spun că profesorul Mircea Petrescu-Dîmbovița a fost un „hăițaș”, în sensul bun al cuvântului, al colaboratorilor și elevilor săi, impulsionându-i să străbată zonele necercetate, să descopere noi obiective de interes arheologic și mai ales să facă cunoscute descoperirile. Nici un fel de justificare, condiții grele de lucru, lipsa fondurilor de cercetare, obtuzitatea autorităților locale, nu era acceptată, cercetarea arheologică trebuia să meargă înainte!

Peste o jumătate de secol profesorul Petrescu-Dîmbovița a dominat și a impulsionat investigațiile arheologice din Moldova și pentru aceasta trebuie să-i fim recunoscători. Dacă Moldova este, în acest moment, provincia românească cu cea mai completă cercetare arheologică, acest lucru i se datorează, în mare parte, profesorului Mircea Petrescu-Dîmbovița, care prin exemplu personal și prin implusionarea colaboratorilor a reușit această performanță.

Înainte de a încheia, îi adresez profesorului M. Petrescu-Dîmbovița o rugămintă personală. Mulți dintre noi știm că profesorul și-a notat cu tenacitate, în celebrele sale carnete, întâmplările prin care a trecut, și acestea nu au fost puține și nici lipsite de importanță. De la campania de la Odessa până la întâlnirile cu Gordon Childe, Tatiana Passek și Marija Gimbutas în memoria profesorului și în carnetele sale se află aproape un secol de istorie și ar fi păcat ca aceste prețioase informații să se piardă. Posteritatea are dreptul să cunoască paginile de istorie la care profesorul a participat. Îl rog pe Domnul academician să facă efortul să publice amintirile sale care, sunt sigur, vor interesa un public larg. La finalul acestei intervenții îi urez domnului academician Mircea Petrescu-Dîmbovița viață lungă, sănătate și noi succese în prodigioasa sa activitate. Aceleași urări de viață lungă și sănătate le adresez și doamnei Stanislawa Petrescu-Dîmbovița, domnia sa fiind cea care i-a creat profesorului mediul favorabil pentru a-și desfășura în bune condiții impresionanta sa activitate profesională. Le urez „La mulți ani fericiți”!